

Опубліковано: Географічні дослідження Кривбасу.
Фізична географія, економічна і соціальна географія,
геоекологія, історична географія, викладання географії:
Матеріали кафедральних науково-дослідних тем.
Випуск 3. – Кривий Ріг: КДПУ, 2008. – С. 85-87.

Савчук А.В.

ЗЕЛЕНІ НАСАДЖЕННЯ ЯК КОМПОНЕНТ РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ МІСТА КРИВОГО РОГУ

Сучасне місто неможливо уявити без зелених насаджень, які є чи не основною складовою рекреаційного комплексу будь-якого населеного пункту. Вони завжди мали неабияке значення в житті людини. Так, ще в Древній Греції висаджували рядами дерева вздовж доріг та біля споруд. В Стародавньому Римі і Єгипті створювались так звані священні гаї, а в Персії сам процес висадки дерев вважався священною справою.

Зелені насадження відносяться до рекреаційних ресурсів природно-антропогенного походження і покликані виконувати наступні функції:

- лікувально-оздоровча – виявляється через позитивний вплив на здоров'я людини фітонцидів, які виділяються рослинами, а також через створення сприятливого для лікування санітарно-гігієнічного фону;
- психологічно-релаксаційна – забезпечує емоційний відпочинок та психологічне розвантаження після трудової діяльності;
- екологічна – покликана забезпечувати зв'язок людини з природою;
- пізнавальна – зелені насадження дають інформацію про особливості світу рослин;
- естетична – покликана задовольняти потребу людини в естетичній красі, надихати її на творчу діяльність;
- виховна – зелені насадження є засобом естетичного, екологічного, морального виховання суспільства.

Основною формою озеленення в містах є парк (від лат. *parricus* – «відгороджене місце»). До XVIII ст. вживалось слово «сад», хоча і нині для позначення невеликого міського парку використовують дане поняття.

Що ж таке парк?

Д. Ліхачов трактує дане поняття дещо з філософської точки зору, як спробу створення ідеального світу взаємовідносин людини з природою. В цілому поняття «парк» можна визначити, як ділянку міської території, зайняту зеленими насадженнями, галявинами, квітниками, прикрашену малими архітектурними формами та призначену для відпочинку та розваг населення.

Парк можна вважати територіальною рекреаційною системою з трьома групами елементів: головні (зелені насадження, водні об'єкти, алеї, галявини, квітники), другорядні (малі архітектурні форми, пам'ятники, дитячі майданчики, спортивний сектор, кафе, атракціони тощо) та інфраструктурні.

Будову цієї системи та її вплив на рекреанта можна зобразити у вигляді моделі (рис. 1).

Ще однією важливою формою озеленення є сквер, який відрізняється від парку меншими розмірами території. В ході дослідження різних скверів, зокрема міста Кривого Рогу, був розроблений ряд їх класифікацій.

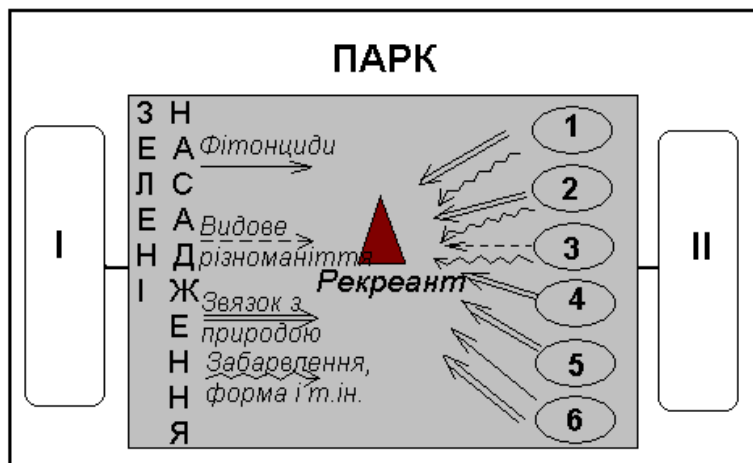
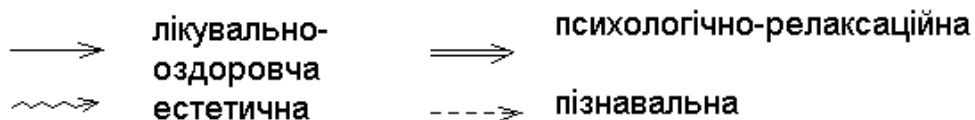

Рис. 1. ТРС парку та вплив її елементів на рекреанта.

I – технічна підсистема (інженерні та технічні споруди, освітлення, алеї);

II – підсистема обслуговування і підтримання нормального функціонування системи.

1 – водні об'єкти (ставки, озера, каскади); 2 – квітники; 3 – малі архітектурні форми (альтанки, фонтани, скульптури, пам'ятники); 4 – кафе і розважальні заклади; 5 – атракціони; 6 – спортивний сектор. Види рекреації:

1) *За площею*: малі (менше 0,5 га); середні (0,5-1 га); великі (більше 1 га).

2) *За формою в плані*: прямокутні, округлі, трикутні, витягнуті тощо.

3) *За складом насаджень*: хвойні, листяні, мішані.

4) *За функціями*: релаксаційні, дитячі, спортивні, пам'ятні (закладені навколо пам'ятника, меморіалу, братської могили тощо), буферні (оточують освітні, адміністративні, культурні та інші заклади).

Рекреаційний ефект скверу визначається кількома факторами: видовий склад та вік насаджень, їх поєднання, наявність квітників, алеї, лав, малих архітектурних форм, фонтанів, рівень благоустрою і стан скверу.

Вивчення й моніторинг зелених насаджень у містах, в яких спостерігається напружена екологічна ситуація, є дуже важливим. Одним з таких є місто Кривий Ріг, для якого притаманна величезна концентрація промислового виробництва, що зумовлює значне техногенне навантаження на територію.

Зараз в Кривому Розі понад 17 тис. га зелених насаджень, 22 парки (серед них парк ім. Газети «Правда» - пам'ятка садово-паркового мистецтва), ботанічний сад, 129 скверів. Проте лише 5 парків міста придатні для рекреації і відпочинку. Благоустрій семи з них перебуває у вкрай критичному стані. Щодо скверів ситуація не краща: лише 10% з них можна вважати

повністю придатними для відпочинку громадян (причому майже всі вони розташовані в центрі міста), 65 % - частково придатними, а 25 % - абсолютно не придатними до рекреації.

Як висновок можна зазначити, що міські зелені насадження сьогодні, коли сучасний спосіб життя все більше «відриває» людину від природи, - відіграють надзвичайно велике значення, переоцінити яке не можна. Адже вони не лише очищують атмосферне повітря, виділяючи кисень і поглинаючи шкідливі речовини, захищають житла людей від пилу та шумів, але й забезпечують чуттєвий (духовний) зв'язок людини з природою. Іншими словами, зелені насадження в сучасному місті залишаються чи не єдиним містком, порталом між природою та генетично зв'язаним з нею, але відірваним, людським організмом.

Література:

1. Клевцова В.И. Травы жизни. – М.: «Культура», 1991. – 144 с.
2. Немова Е.М. Древесно-кустарниковые насаждения на садовом участке// Благоустройство территорий. – 2007. – № 10-11. – с. 30-34.
3. Сады мира// Благоустройство территорий. – 2007. – № 8-9. – с. 18.
4. Титенко З.В. Садово-парковые системы в жизни человека // Эниология. – 2002. – № 1. – с. 56-57.
5. Денисик Г.І. Провісники ноосфери – садово-паркові ландшафти// Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2008. – № 24. – с. 3-5.